PROF. DR PAUL CHRISTIAAN FLU

(1884-1945)

Vanuit welke invalshoek je zijn leven, zijn carrière en zijn buitengewone bijdragen aan de wetenschap ook wilt duiden, je zal hem altijd op de een of andere manier tekortdoen.

Met mijn bijdrage wil ik proberen om prof. dr Paul Christiaan Flu (Paul Flu) weer wat meer in de schijnwerpers te zetten als voorbeeldfiguur voor studenten in algemene zin, maar zeker ook voor de studenten nu in Suriname (en in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden). Daar was en is het niet vanzelfsprekend, dat elke leerling uit elk milieu een studie kan beginnen, al helemaal niet met de beschikbare studiefaciliteiten.

Ik ben zeker niet de enige die Paul Flu weer in de belangstelling probeert te krijgen en wil daarom in dit verband Wilfred Lionarons noemen, die het document “Professor dr. Paul Christiaan Flu 1884-1945” heeft opgesteld.
En Lucien Karg, die een prachtige documentaire heeft gemaakt over Paul Flu’s wetenschappelijke verdiensten. Ik heb daar met toestemming gebruik van gemaakt in mijn bijdrage. De documentaire van Lucien Karg is overigens nog te zien op You Tube: P C Flu documentaire (youtube.com).

Mede door Eric Kastelein is de duiding van het borstbeeld van Paul Christiaan Flu d.m.v.van deze plaquette gerealiseerd

Ook Eric Kastelein heeft in zijn boek “Oog in oog met Paramaribo” aandacht besteed aan Paul Flu, met name aan het borstbeeld dat zich in het Academisch Ziekenhuis Paramaribo bevindt. Eric Kastelein was een van de initiatiefnemers om het borstbeeld van een duiding in de vorm van een plaquette te voorzien.

Maar nu weer terug naar Paul Flu:
Paul Flu was geboren op 11 februari 1884 in Paramaribo (Suriname) en was de zoon van

Henriëtte Christina Flu-Vereul en Petrus Christiaan Flu, de ouders van Paul Christiaan Flu

Petrus Christiaan Flu en Henriëtte Christina Flu-Vereul. Hij had een rijk sociaal leven en was maatschappelijk betrokken. Zijn intellect, doorzettingsvermogen en zijn motto 'Winnen en de beste zijn' hadden er zeker toe bijgedragen dat hij al op zijn 20e jaar zijn artsendiploma in ontvangst kon nemen op de Geneeskundige School van Suriname. Zonder ook maar iets af te doen aan deze prestatie hielp het natuurlijk wél dat hij van goeden huize kwam, zodat hij zich geheel op zijn studie had kunnen toeleggen.

Omdat er geen vervolgopleiding in Suriname was om zich verder te bekwamen of te specialiseren, ging Paul Flu dus al op jonge leeftijd naar Nederland om zich als 22-jarige Arts Radicaal te mogen noemen. Hieruit mag wellicht opgemaakt worden, dat het niveau van de Geneeskundige School in Suriname (in die tijd) heel goed aansloot, waardoor hij als een van de jongsten de universiteit kon verlaten.

De professoren Galezowski en Snellen, bij wie Paul Flu zich in de oogheelkunde specialiseerde

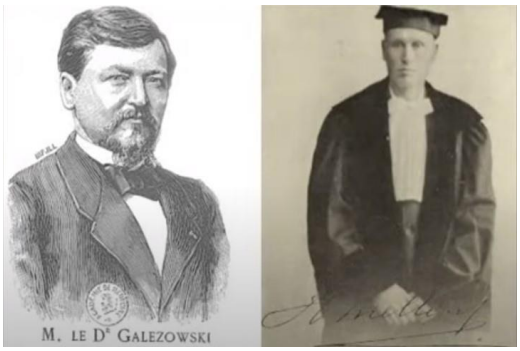

Hij specialiseerde zich in oogheelkunde bij prof. Xavier Galezowski in Parijs en bij prof. Herman Snellen in Utrecht, maar werd al snel opgeroepen om zijn militaire dienstplicht te vervullen. Als militair zou hij de functie/rang van Officier van Gezondheid vervullen, waarvoor hij nog wel eerst een korte studie over tropische ziekten in Hamburg moest volgen.

Zoöloog en parasitoloog Von Prowazek, bij wie Paul Flu zijn passie voor tropische ziekten ontdekte

Hij was student van de Tsjechische zoöloog en parasitoloog Josef Mathias von Prowazek, die hem niet alleen de kennis had overgebracht, maar ook de passie voor dit vakgebied had aangewakkerd. Als je weet wat deze passie voor zijn verdere wetenschappelijke carrière heeft betekend, is het altijd leuk om je af te vragen: wát als Paul Flu zich verder had bekwaamd in de oogheelkunde. Maar daar gaan we hier natuurlijk niet op in …

Paul Flu werd aangesteld als Officier van Gezondheid in het Militair Hospitaal in Paramaribo

Wat is er mooier dan je eerste post als Officier van Gezondheid te mogen uitvoeren in je geboorteland Suriname? In het Militair Hospitaal aan de Gravenstraat in Paramaribo kon Paul Flu als Officier van Gezondheid in het pas opgerichte laboratorium voor bacteriologie direct de mouwen opstropen. In die tijd was het sterftecijfer hoog en lag de gemiddelde levensverwachting op 32 jaar. Daar konden natuurlijk verschillende oorzaken voor aangedragen worden, zoals slechte: voeding, huisvesting, werkomstandigheden, medische zorg (die ook nog eens niet voor iedereen bereikbaar en

betaalbaar was) en de tropische ziekten. De belangrijkste (fatale) tropische ziekten waren (in die tijd): gele koorts, malaria, filaria, bilharzia en bos-yaws (Leishmaniasis).

Eigenlijk was dit pas het startpunt voor de vele wetenschappelijke mijlpalen die Paul Flu nog zou behalen, waar we het nog over zullen hebben. Hij had al snel door dat de eerdergenoemde tropische ziekten in Paramaribo minimaal op twee niveaus aangevlogen zouden moeten worden: preventie en genezing. Met de opgedane kennis van Von Prowazek en inmiddels uit zijn eigen onderzoeken in bacteriologie en parasitologie wist hij dat de waterhuishouding van Paramaribo aangepakt moest worden, omdat stilstaand water een brandhaard is van ziekten als malaria, filaria en gele koorts, die mede de oorzaak waren van het hoge sterftecijfer in Paramaribo.

Wateraanvoer per trein (bij waterschaarste) en een waterreservoir van het Militair Hospitaal (open waterbak met stilstaand water)

Als je weet dat het drinkwater zonder uitzondering uit open waterbakken met stilstaand water kwam, dan is het niet moeilijk voor te stellen dat de tropische ziekten bijna vrij spel hadden.

Wat Paul Flu in mijn ogen ook bijzonder maakt, is dat hij zich in zijn studies en rapporten hierover niet beperkte tot de medische behandeling en het ontwikkelen van medicijnen dan wel vaccinaties, maar dat hij ook aandacht had voor de eerdergenoemde brandhaarden en daarover adviezen gaf, terwijl die eigenlijk meer op politiek-bestuurlijk vlak lagen. Paul Flu deed - naast zijn drukke aanstelling - vanuit een analyse aanbevelingen om met grote spoed een waterleidingnet voor Paramaribo op te zetten, zodat de open (drink)waterbakken geëlimineerd konden worden uit de besmettingsketen. Jammer genoeg heeft het lang geduurd voordat het waterleidingnet operationeel was. En helaas moeten we anno 2024 constateren dat de ontwikkeling van het waterleidingnet niet is meegegroeid met de stadsuitbreiding en de bevolkingstoename in Paramaribo, waardoor je nu voor gegarandeerde waterdruk een hydrofoor nodig hebt. De wat minder bemiddelde burgers zullen dus genoegen moeten nemen met een heel klein straaltje water of weer over moeten stappen op tonnen waarin regenwater kan worden opgevangen, waarmee het besmettingsgevaar weer op de loer ligt.

Een begrafenis tijdens de gele koortsepidemie van 1908-1909, die bij Paul Flu niet onopgemerkt was gebleven

Paul Flu had ook een hele grote rol gespeeld in het onder controle krijgen van de epidemie van (urbane) gele koorts. Zijn schriftelijke constatering hierover was: “Daar de gele koorts de ziekte is welke schrik aanjaagt aan hen die over de West hooren spreken, zij het mij vergund wat nader op de beteekenis dezer ziekte voor West-Indië te wijzen. Zij is voor Europeanen werkelijk verschrikkelijk, omdat zij in gele koortslanden alleen bij vreemdelingen doodelijk verloopt en onder de vreemdelingen zijn de Europeanen, over het algemeen de blanken, het gevoeligst. Noord-Europeanen zijn er gevoeliger voor dan Zuid-Europeanen en onder de eerste groep moeten vooral de blonden het ontgelden.”.

Kritische noot van Paul Flu over de verschillen in ziektebeeld bij gele koorts

Als niet-medicus, kan ik mij niet aan de indruk onttrekken, dat Paul Flu toen al aangaf dat de gebruikte medicijnen voor een ziekte (in dit geval dus: gele koorts) niet voor elke

etniciteit en elke sekse hetzelfde effect hoeven te beogen. Wellicht is zijn constatering te spiegelen aan de tegenwoordige discussie of het testen van medicijnen op witte mannen alléén afdoende is …

“De filaria ziekte in Suriname” door Paul Flu

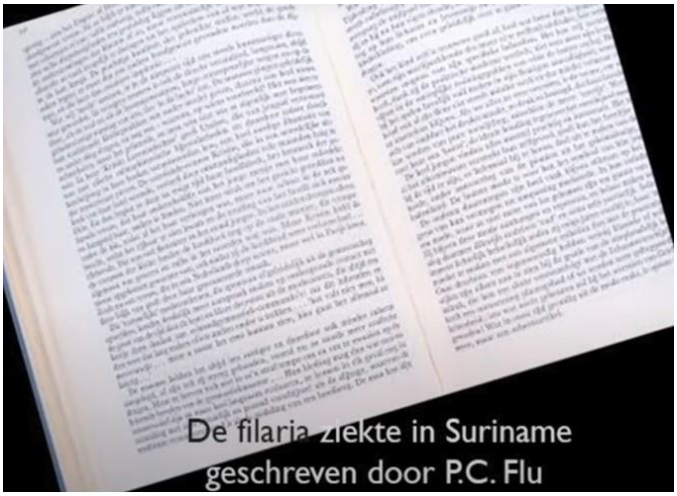

Over de ziekte filaria had Paul Flu zich ook gebogen. Van zijn hand was het belangrijke werk “De filaria ziekte in Suriname” verschenen, dat lang als standaardwerk beschouwd werd.

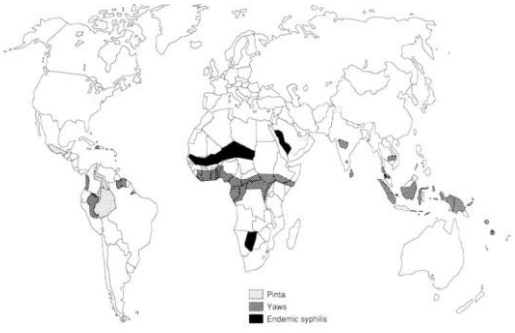

En de ziekte framboesia tropica had hij effectief aangepakt: hij was de eerste arts die zijn framboesia tropica-patiënten met Salvarsan behandelde. Hierdoor kon hij 700 patiënten van deze ziekte genezen, wat niet onopgemerkt is gebleven in de medische wereld.

Naast zijn wetenschappelijke werk en publicaties, wil ik ook nog noemen dat Paul Flu zich in Suriname ontfermde over studenten en zich in het bijzonder inzette voor zijn promovendi.

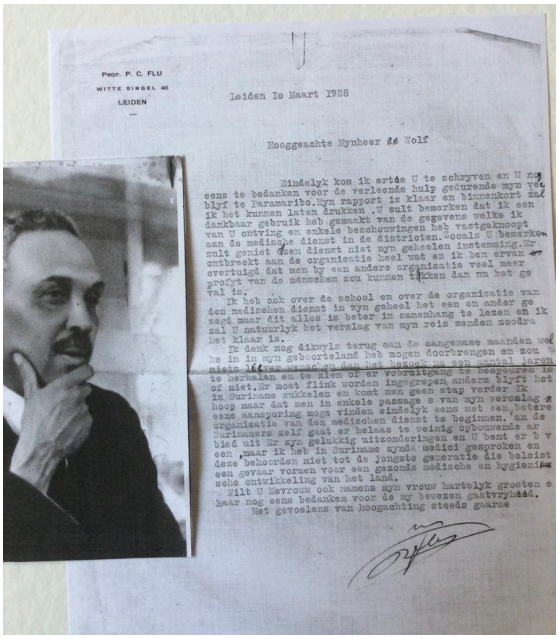

Prof. P. C. FLU
WITTE SINGEL 40
LEIDEN

Leiden 10 Maart 1928

Hooggeachte Mynheer de Wolf

Eindelyk kom ik ertoe U te schryven en U nog eens te bedanken voor de verleende hulp gedurende myn verblyf te Paramaribo. Myn rapport is klaar en binnenkort zal ik het kunnen laten drukken. U zult bemerken dat ik een dankbaar gebruik heb gemaakt van de gegevens welke ik van U ontving en enkele beschouwingen heb vastgeknoopt aan de medische dienst in de districten. Zooals U bemerken zult gewis zien dienst niet myn geheelen instemming. Er ontbreekt aan de organisatie heel wat en ik ben ervan overtuigd dat men by een andere organisatie veel meer profijt van de menschen zou kunnen trekken dan nu het geval is.

Ik heb ook over de school en over de organisatie van den medischen dienst in myn geheel het een en ander gezegd maar dit alles is beter in samenhang te lezen en ik zal U natuurlyk het verslag van myn reis zenden zoodra het klaar is.

Ik denk nog dikwyls terug aan de aangename maanden welke ik in myn geboorteland heb mogen doorbrengen en zou niets liever wenschen dan het bezoek na een aantal jaren te herhalen en te zien of er vooruitgang te bespeuren is of niet. Er moet flink worden ingegrepen, anders blyft het in Suriname sukkelen en komt men geen stap verder. Ik hoop maar dat men in enkele passage s van myn verslag e eens samenpuring mogen vinden eindelyk eens met een betere organisatie van den medischen dienst te beginnen. Aan de Surinamers zelf gaat er helaas te weinig opbouwende ar bied uit. Er zyn gelukkig uitzonderingen en U bent er b v een, maar ik heb in Suriname zynde medici gesproken en deze behoorden niet tot de jongste generatie die belsizt een gevaar vormen voor een gezonde medische en hygienis sche ontwikkeling van het land.

Wilt U Mevrouw ook namens myn vrouw hartelyk groeten e haar nog eens bedanken voor de my bewezen gastvryheid.

Met gevoelens van hoogachting steeds gaarne

Brief van Paul Flu
(van 10 maart 1928)
aan Anton Wolff

Uit zijn brief van 10 maart 1928 aan de heer Anton Eduard Wolff (waarvan een aantal kleinkinderen hier nu in de zaal zit) blijkt, dat Paul Flu warme contacten onderhield. In deze brief geeft hij ook aan, dat hij kritisch is over de daadkracht in Suriname: “Er moet flink worden ingegrepen anders blijft het in Suriname sukkelen en komt men geen stap verder.”.

Dankwoord in het proefschrift van Anton Wolff, gericht aan (o.m.) Paul Flu

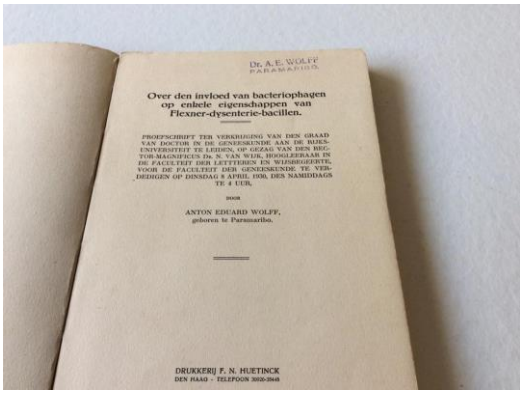

Dr. A. E. WOLFF
PARAMARIBO

Over den invloed van bacteriophagen op enkele eigenschappen van Flexner-dysenterie-bacillen.

PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE GENEESKUNDE AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN, OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS Dr. S. VAN WIJK, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE, VOOR DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE TE VERDEDIGEN OP DINSDAG 8 APRIL 1930, DES NAMIDDAGS TE 4 UUR,

DOOR

ANTON EDUARD WOLFF,
geboren te Paramaribo.

DRUKKERIJ F. N. HUETINCK
DEN HAAG - TELEFOON 3010-3048

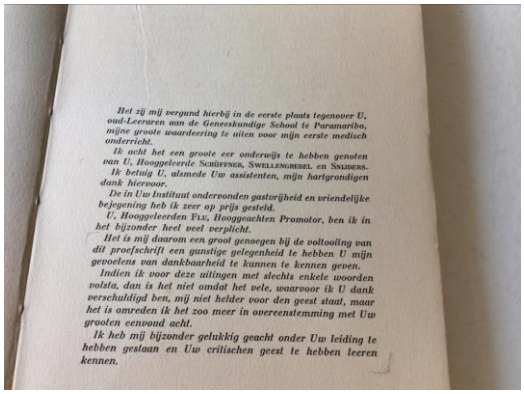

Het zij mij vergund hierbij in de eerste plaats tegenover U, oud-Leeraren aan de Geneeskundige School te Paramaribo, mijne groote waardeering te uiten voor mijn eerste medisch onderricht.

Ik acht het een groote eer onderwijs te hebben genoten van U, Hooggeleerde SCHÜFFNER, SWELLENGREBEL *en* SNIJDERS.

Ik betuig U, alsmede Uw assistenten, mijn hartgrondigen dank hiervoor.

De in Uw Instituut ondervonden gasterijheid en vriendelijke bejegening heb ik zeer op prijs gesteld.

U, Hooggeleerden Flu, Hooggeachten Promotor, ben ik in het bijzonder heel veel verplicht.

Het is mij daarom een groot genoegen bij de voltooiing van dit proefschrift een gunstige gelegenheid te hebben U mijn gevoelens van dankbaarheid te kunnen te kennen geven.

Indien ik voor deze uitingen met slechts enkele woorden volsta, dan is het niet omdat het vele, waarvoor ik U dank verschuldigd ben, mij niet helder voor den geest staat, maar het is omreden ik het zoo meer in overeenstemming met Uw grooten eenvoud acht.

Ik heb mij bijzonder gelukkig geacht onder Uw leiding te hebben gestaan en Uw critischen geest te hebben leeren kennen.

Die warme contacten waren zeker wederzijds, zoals blijkt uit het dankwoord in het proefschrift “Over den invloed van bacteriophagen op enkele eigenschappen van Flexner-dysenterie-bacillen” waarin Anton Wolff schrijft: “U, Hooggeleerden Flu, Hooggeachten Promotor, ben ik in het bijzonder heel veel verplicht. Het is mij daarom een groot genoegen bij de voltooiing van dit proefschrift een gunstige gelegenheid te hebben U mijn gevoelens van dankbaarheid te kunnen te kennen geven. Indien ik voor deze uiting met slechts enkele woorden volsta, dan is het niet omdat het vele, waarvoor ik U dank verschuldigd ben, mij niet helder voor den geest staat, maar het is omreden ik het zoo meer in overeenstemming met Uw grooten eenvoud acht. Ik heb mij bijzonder gelukkig geacht onder Uw leiding te hebben gestaan en Uw critischen geest te hebben leeren kennen.”. Ik citeer hier uitvoering omdat het veel zegt over Paul Flu en zijn omgang met zijn studenten, wat hem naast zijn wetenschappelijke carrière ook een mooi mens maakte.

Zijn verdiensten en zijn persoonlijkheid waren buiten de wetenschappelijke wereld ook opgevallen. Als voorbeelden noem ik hier:

Onderscheiden door de koning van Egypte als Commandeur in de Orde van de Nijl

Prof. Dr. J. v. d. HOEVE EN Prof. P. C. FLU NAAR EGYPTE.

Prof. dr. J. v. d. Hoeve en prof. P. C. Flu zullen zich Woensdag a.s naar Egypte begeven teneinde als vertegenwoordigers van de Ned. Regeering het Internationaal tropisch geneeskundig congres, dat van 15—25 dezer te Cairo gehouden wordt, bij te wonen. Op het programma komen excursies voor door Egypte en naar Jeruzalem. Tijdens het congres zal tevens het 100-jarig bestaan van de medische faculteit aan de Universiteit te Cairo feestelijk worden herdacht. Prof. v. d. Hoeve en prof. Flu zullen de gelukwenschen van de Leidsche Academische senaat meebrengen.

- dat de koning van Egypte hem “De teekenen van de Orde van den Nijl” verleende als Commandeur;
- dat de Nederlandse staat hem benoemde tot “Ridder in de Orde van Oranje-Nassau”;
- dat de Universiteit Utrecht hem in 1936 het eredoctoraat in medische wetenschappen verleende.

Wat minder mensen weten, is dat Paul Flu ook nog een verdienstelijk schilder was. De kleindochters van dr Wolff hebben twee schilderijen van zijn hand meegenomen, die u hier straks zelf kunt bewonderen.

Beide schilderijen van Paul Flu, die hij
aan Anton Wolff had geschonken

Ik heb zo lang stilgestaan bij zijn Suriname-periode, omdat ik met deze lofzang over het wetenschappelijk werk en de persoon van Paul Flu wil benadrukken, dat heel veel talentvolle jongeren/studenten zich bevinden in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden, die ook een waardevolle bijdrage zouden kunnen leveren aan het wetenschappelijk werk op de universiteiten in Nederland, indien er meer faciliteiten voor die landen en bijzondere gemeenten van het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden georganiseerd zouden kunnen worden. Dit om meer kansengelijkheid na te streven.

Aan de huzarenstukjes van Paul Flu en zijn staf in Weltevreden (Nederlands-Indië) kom ik nu niet toe.

In de optekeningen van en over de Universiteit Leiden in de oorlogsjaren, blijkt dat ook de wetenschap binnen de universiteitsmuren op de proef werd gesteld, waarbij het moreel kompas vaak aangesproken werd. Als voorbeeld kan hierbij genoemd worden dat na het ontslag van de jurist Roelof Kranenburg door de bezetter 58 van de 93 Leidse hoogleraren uit protest ook hun ontslag hadden ingediend. Paul Flu was een van die academici die zijn toga aan de wilgen hing, al blijkt uit zijn dagboek dat dat met de nodige aarzeling gebeurde.

Ook werden Paul Flu en andere wetenschappers afgevoerd naar Kamp Vught, alwaar hij veel ontberingen moest doorstaan. Na een maand werd hij ontslagen en mocht hij terugkeren naar Leiden. Niet de vele fysieke ontberingen, maar het verlies van zijn gefusilleerde zoon Hans maakte van hem een gebroken man.

Hans Flu

geboren op 6 oktober 1912 en overleden op 4 januari 1944

Hij gaf bitter aan: “Moet ik nog tijden lang blijven leven, jaren van smart doorworstelen, laat dit dan zoo zijn enkel en alleen met de genoegdoening, dat het doorleven van de smart mij toch in staat stelt iets voor mijn kleinkinderen te blijven doen.”.
Paul Flu overleed op 19 december 1945 in Leiden.

Op 17 september 1945 was het feest in Leiden. Met een plechtige bijeenkomst in de Pieterskerk werden de deuren van de Universiteit Leiden heropend. Die waren tijdens de oorlog op slot gegaan, omdat het ‘bolwerk van vrijheid’ niet wilde buigen voor de anti-Joodse maatregelen van de bezetter.
Gelukkig kunnen wij hier als aanwezigen - als wij dat willen - straks als vrij mens de algemene herdenking in diezelfde Pieterskerk bijwonen, zonder over onze schouders te moeten kijken.

Gin Sanches
Leiden, 4 mei 2024